

جمهوری اسلامی ایران
وزارت نیرو

طرح احیاء و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

دستورالعمل اول:

توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

معاونت امور آب و آبفا

دفتر نظام‌های بهره‌برداری و حفاظت آب و آبفا

تیرماه ۱۳۹۴

طرح احیا و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

مقام تصویب‌کننده: وزیر نیرو

دریافت کنندگان سند جهت اجرا:

- معاونت امور آب و آبفا
- شرکت مدیریت منابع آب ایران
- شرکت‌های آب منطقه‌ای و شرکت سهامی سازمان آب و برق خوزستان
- دفتر نظام‌های بهره‌برداری و حفاظت آب و آبفا
- دفتر فناوری اطلاعات وزارت نیرو

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه
۱	۱- اهداف توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی و نتایج مورد انتظار
۲	۲- محدوده اجرا
۲	۳- مسئولیت اجرا
۳	۴- روش و ضوابط اجرایی
۱۴	کنترل سند
۱۵	تدوین‌کنندگان سند

فهرست جداول و نمودارها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۷	جدول شماره (۱): اجزای اساسی PDM
۸	جدول شماره (۲): سازمان انجام کار توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی
۱۰	جدول شماره (۳): فعالیت‌ها، مراحل و برنامه زمانی اجرای پروژه‌ها در مرحله برنامه‌ریزی مشارکتی
۱۱	جدول شماره (۴): فعالیت‌ها، مراحل و برنامه زمانی اجرای پروژه‌ها در مرحله استقرار الگوی مدیریت مشارکتی آب (نظام بهره‌برداری بهبودیافته)
۶	نمودار شماره (۱): چرخه برنامه‌ریزی در مدل PCM
۹	نمودار شماره (۲): نمودار سازمان کار

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

مقدمه

با درس گرفتن از تجربه‌هایی که در دو دهه گذشته با عنوان «مطالعات ایجاد تشکل‌های کشاورزان» (در زمینه مدیریت حفاظت و بهره‌برداری منابع آب زیرزمینی و همچنین تجربه «استقرار مدیریت مشارکتی آب در شبکه آبیاری تازه‌آباد (استان گلستان)» به عنوان پایلوت کشوری» و به منظور عملیاتی نمودن سیاست‌ها و راهبردهای جدید وزارت نیرو مبنی بر تقویت «رویکرد مدیریت مشارکتی» و ارتقاء «نقش کشاورزان ذینفع در مدیریت منابع و تاسیسات آبی»، مجموعه حاضر با عنوان «دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی» تهیه گردیده است. در این مجموعه تلاش گردیده است با توجه به اهداف، نتایج مورد انتظار، سازمان کار، روش‌شناسی مورد استفاده و درنهایت الزامات و امکانات مربوط به «توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی در دشت‌های کشور»، با اولویت دشت‌های دارای افت شدید سطح ایستابی (بعنوان یک منطقه آبیاری با مجموعه چاه‌های بهره‌برداری از یک سفره یا آبخوان، به عنوان منبع آبی مشترک)، پرداخته شود.

۱- اهداف توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی و نتایج مورد انتظار

۱-۱-۱- اهداف کلی:

- ۱- بهبود بیلان منابع آب زیرزمینی (سطح ایستابی) در دشت‌های هدف (ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب)
- ۲- افزایش بهره‌وری آب‌های زیرزمینی در دشت‌های هدف
- ۳- ارتقای سطح حفاظت کمی و کیفی آب‌های زیرزمینی

۱-۲- اهداف اختصاصی:

- ۱- تعیین و تدوین الگوهای مناسب مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی
- ۲- ساماندهی و استقرار الگوی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی در دشت‌های هدف
- ۳- اشاعه و ترویج الگو در سایر دشت‌های کشور
- ۴- افزایش مشارکت کشاورزان در مدیریت منابع آب‌های زیرزمینی
- ۵- ارتقا توانمندی و توسعه ظرفیت سازمانی و دست‌اندراران آب و کشاورزی در زمینه آب‌های زیرزمینی در استان‌های هدف

۱-۳- اهداف کمی:

استقرار الگوی مدیریت مشارکتی آب و نظام بهره‌برداری بهبودیافته در ۵ دشت منتخب و سایر دشت‌های کشور براساس شاخص‌های اعلام شده

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

۴-۱- نتایج مورد انتظار:

- ۱- الگوی مدیریت مشارکتی آب های زیرزمینی که دربرگیرنده مصرف بهینه آب و نظام بهره برداری بهبود یافته است، ویژه منابع آب زیرزمینی و با توجه به شرایط دشت هدف (پایلوت) تدوین و پیاده سازی می گردد.
- ۲- بهره برداران آب های زیرزمینی دشت هدف (پایلوت) در قالب یکی از تشکلهای قانونمنداندهی شده و در کانون مدیریت منابع آب زیرزمینی در محدوده چاه های محدوده عمل خود (شامل امور حفاظت و بهره برداری) قرار می گیرند.
- ۳- ایجاد واحد مدیریت آب های زیرزمینی در تشکلهای قانونمند تعریف شده در دشت هدف (پایلوت) پایه گذاری می گردد.
- ۴- طرح مدیریت آب برای کل دشت هدف (پایلوت) توسط تشکلهای قانونمند تعریف شده تهیه می گردد.
- ۵- ظرفیت سازمانی در سازمانها و دست اندرکاران آب و کشاورزی در استانها در این بخش از محل پست های موجود توسعه می یابد.
- ۶- ظرفیت لازم در بهره برداران آب های زیرزمینی دشت هدف (پایلوت) در زمینه آبیاری صرفه جومحور ایجاد می گردد.
- ۷- الگوی کشت مناسب در دشت هدف (پایلوت) شکل می گیرد.
- ۸- مقدمات ترویج سیستم مدیریت مشارکتی آب های زیرزمینی در کشور فراهم می گردد.

۲- محدوده اجرا:

گستره کاربرد این دستورالعمل در وزارت نیرو، شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران، شرکت های سهامی آب منطقه ای و سازمان آب و برق خوزستان و در وزارت جهاد کشاورزی کلیه سازمان های جهاد کشاورزی و سازمان تعاون روستایی استانها می باشد.

۳- مسئولیت اجرا:

- مسئولیت اجرای این دستورالعمل در زیرمجموعه صنعت آب و برق شامل: شرکت مدیریت منابع آب ایران و شرکت های آب منطقه ای و سازمان آب و برق خوزستان بر عهده مدیران عامل است.

- براساس تفاهم نامه مشترکی که بین وزارتین نیرو و جهاد کشاورزی منعقد خواهد گردید مسئولیت اجرای این دستورالعمل در زیرمجموعه وزارت جهاد کشاورزی شامل سازمان های جهاد کشاورزی استان برعهده ریاست سازمان می باشد.

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

- مسئولیت نظارت عالی بر حسن اجرای این دستورالعمل در وزارت نیرو با معاون امور آب و آبفا و یا مدیرکل دفتر نظام‌های بهره‌برداری و حفاظت آب و آبفا به عنوان نماینده ایشان، و در وزارت جهاد کشاورزی با معاون امور آب و خاک و یا مدیرکل دفتر امور آب و خاک به عنوان نماینده ایشان خواهد بود.

۴- روش و ضوابط اجرایی

۴-۱- تعاریف و الزامات قانونی

۴-۱-۱- تعاریف

مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی: منظور از مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی در این مجموعه عبارت است از اینکه کشاورزان و صاحبان مجموعه چاه‌های بهره‌برداری از منابع آب زیرزمینی در محدوده یک دشت یا بخشی از آن، مسئولیت و اختیارات حفاظت و بهره‌برداری از آن منابع را برعهده گیرند بطوری که کشاورزان ذینفع بطور مستقل در خصوص موضوعات مدیریت و حفاظت منابع آب زیرزمینی در دسترس خود و مشکلات و مسائل مرتبط با آن، بحث و تبادل نظر نموده و در حد توان خود اقدام به انجام اقدامات اصلاح و بهبود (کایزن) نمایند.

بطور کلی در مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی نیل به بهره‌برداری پایدار از منابع آب زیرزمینی، افزایش بهره‌وری کشاورزی و اصلاح الگوی مصرف آب کشاورزی و در پی آن، تامین و ارتقاء معیشت کشاورزان مورد توجه قرار می‌گیرد و دستیابی به ارتقاء راندمان آبیاری در سطح کاربرد (مزرعه)، از جمله اهداف ملموس آن می‌باشد.

توسعه و استقرار «مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی»: برای توسعه و استقرار «مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی»، به انجام مجموعه فعالیت‌هایی نیاز است که در قالب پروژه‌های مستقل و با محوریت کشاورزان ذینفع و حمایت دستگاه‌های اداری ذیربط و با استفاده از خدمات فنی تسهیلات‌گران و کارشناسان آشنا به رهیافت مشارکت و شیوه‌ها و فنون فراتسهیلگری و دارای تجربه لازم در اجرای پروژه‌هایی در این زمینه، صورت می‌گیرد تا طی آن، ضمن تغییر نگرش در کشاورزان نسبت به روابط دستگاه‌های دولتی و جوامع محلی ذینفع، توانمندی‌های حرفه‌ای- مدیریتی کشاورزان در حفاظت و بهره‌برداری بهینه از منابع و عوامل تولید، بویژه منابع آب و اراضی کشاورزی افزایش پیدا کرده و ظرفیت و سازوکارهای لازم در این رابطه فراهم شود. در این مجموعه، چارچوب و روش‌شناسی مورد نیاز برای تعریف و اجرای پروژه‌های «توسعه و استقرار مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی» ارائه می‌شود.

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

۴-۱-۲- الزامات قانونی حفاظت و مدیریت منابع آب:

از جمله مهمترین قوانین و مقررات موجود در زمینه حفاظت از منابع آب کشور می توان به اسناد زیر اشاره نمود:

- سیاست های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در بخش آب تنفیذی مقام معظم رهبری
- سیاست های کلی برنامه چهارم ابلاغی مقام معظم رهبری (مواد ۱۸، ۳۸، ۳۷ و ۴۰)
- سیاست های کلی برنامه پنجم ابلاغی مقام معظم رهبری (بند ۲۶)
- مواد ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۵ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی
- ماده ۲۶ قانون افزایش بهره وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی
- مواد ۳، ۴، ۲۱ و ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب
- مواد بند (ب) ۱۴۰، بند (الف) ۱۴۱، بند (ب) ۱۴۲، بند (ب) و (ه) ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه
- آیین نامه اجرایی بهینه سازی مصرف آب کشاورزی
- ضوابط ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب (مصوب ۸۷/۵/۲۰ هیئت وزیران)
- قانون تعیین تکلیف چاه های آب فاقد پروانه بهره برداری
- مصوبات پانزدهمین جلسه شورای عالی آب مورخ ۱۳۹۳/۰۶/۲۵

۴-۲- شاخص ها و معیارهای انتخاب دشت پایلوت :

دشتهایی که دارای شاخص ها و معیارهای زیر باشند در اولویت انتخاب برای اجرای پروژه های «توسعه و پیاده سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی» قرار می گیرند:

- دشتهایی که کشاورزان آن در قالب تشکل ها سازماندهی شده و فعال هستند.
- دشتهایی که بیلان آب زیرزمینی آنها منفی بوده و از نظر ادامه توسعه بهره برداری در شرایط ممنوعه قرار دارند.
- دشتهایی که بهره برداران آن از آمادگی نسبی بالایی برخوردار هستند.
- استان هایی که شرکت های آب منطقه ای و سازمان جهاد کشاورزی در آنها آمادگی نسبی بالایی دارند.
- دشتهایی که بطور نسبی دارای چاه های غیرمجاز کمتری باشند.
- دشتهایی که بطور نسبی از وسعت کم و منابع آب زیرزمینی محدود برخوردار باشند.

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

با توجه به معیارهای فوق، دشت‌های هدف برای پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی به منظور بدست آوردن الگوی ملی به شرح زیر انتخاب شدند:

- ۱) استان گلستان، محدوده مطالعاتی بهشهر- بندرگز
- ۲) استان یزد، محدوده مطالعاتی یزد- اردکان
- ۳) استان خراسان رضوی، محدوده مطالعاتی مشهد
- ۴) استان فارس، محدوده مطالعاتی داریون-خرامه
- ۵) استان همدان، محدوده مطالعاتی کبودراهنگ

۳-۴- روش‌شناسی مورد استفاده :

در اجرا و توسعه الگوی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی، از روش‌شناسی رهیافت و فنون مشارکتی نظیر فراتسهیلگری و مدیریت چرخه پروژه موسوم به *PCM (Project Cycle Management)* استفاده می‌شود. براین اساس، با تدوین چارچوب منطقی یا جدول طرح پروژه (*PDM : Project Design Matrix*) و برنامه عملیاتی (*PO : Plan of Operation*)، همواره روند اجرای پروژه، مدیریت می‌گردد.

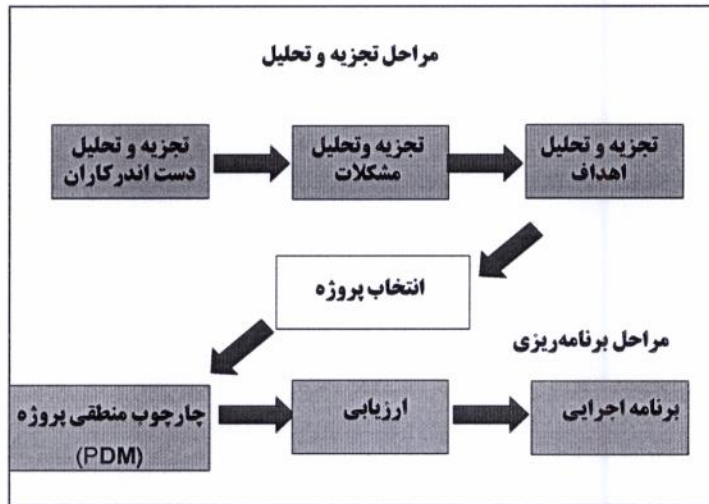
PCM یک روش‌شناسی یا تکنیک مدیریتی است که از طریق تکرار چرخه برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی با مشارکت کلیه گروه‌های ذینفع، اجرای پروژه‌های چند عاملی را کنترل کرده و سطح آن را ارتقاء می‌بخشد. این روش‌شناسی توسط جایکا و بسیاری از نهادهای همکاری بین‌المللی دیگر، جهت کنترل پروژه استفاده می‌شود. بطور کلی مدیریت چرخه پروژه رهیافتی مشارکتی برای برنامه‌ریزی و نیز مدیریت مرحله اجرا، در پروژه‌های چندعاملی بوده و منطقی بودن، سازگاری، شفافیت و حل مشکل، از دیگر ویژگی‌هایی آن است.

اساس این روش بر گفتگوهای دو جانبه و چندجانبه، بین ذینفعان برای مشخص شدن علایق، نگرانی‌ها، انتظارات و ... و نیز تشکیل کارگاه‌های مشارکتی در زمینه تغییر نگرش، برنامه‌ریزی-آموزش و ... استوار است. برنامه‌ریزی در این روش که با مشارکت دست‌اندرکاران و ذینفعان صورت می‌گیرد، بطوری که شکل زیر نشان می‌دهد، دارای هفت گام می‌باشد:

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

نمودار شماره (۱): چرخه برنامه‌ریزی در مدل PCM

در PCM، در وهله اول، تحلیل‌هایی شامل تحلیل افراد مرتبط یا ذینفعان، تحلیل مسائل و مشکلات و تحلیل اهداف صورت گرفته و بر این اساس پروژه انتخاب می‌شود. در وهله بعد، نتایج تحلیل اهداف، در یک جدول قرار داده شده و ابزار لازم برای رسیدن به اهداف نهایی، اهداف پروژه و شاخص‌های ارزیابی نتایج و ابزار ارزیابی این شاخص‌ها مشخص می‌شود. در این هنگام فرضیات مهم یا همان عوامل بیرونی تأثیرگذار یا به عبارتی موانع بالقوه رسیدن به خروجی‌ها یا اهداف نیز مورد بررسی قرار گرفته و در صورت وجود چنین عواملی، آنها نیز قید می‌گردد.

ابزار مدیریتی که حاوی رئوس کلی برنامه پروژه و کلیات آن می‌باشد همان PDM است. PDM حین اجرای پروژه از طریق پایش و ارزیابی اصلاح می‌شود. در جدول (شماره ۱) زیرمؤلفه‌های تشکیل دهنده یا اجزای اساسی PDM قابل ملاحظه است.

از ابزار برنامه عملیاتی (PO)، برای مشخص نمودن زمانبندی فعالیت‌های مندرج در PDM استفاده می‌شود، بطوری که زمان مناسب اجرای فعالیت‌های مورد نظر را نشان می‌دهد. با استفاده از این ابزار، برنامه زمانبندی فعالیت‌ها، به نحوی که پروژه مورد نظر ظرف مدت معین پایان یابد، کنترل می‌شود. همچنین از آن در هنگام هماهنگی در موارد بروز تأخیر یا نیاز به اصلاح کار، استفاده می‌شود.

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:

تاریخ صدور:

شماره تجدیدنظر:

تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

جدول شماره (۱): اجزای اساسی PDM

مؤلفه	توضیح
اهداف کلی (Overall Goal)	اثرات یا نتایج بلند مدت مورد انتظار از اجرای پروژه. اینکه با تداوم و یا گسترش بیشتر اثرات یا نتایج مستقیم حاصل از اجرای پروژه، می‌خواهیم چه وضعیتی محقق شود را درج می‌کنیم. (نمونه: با معرفی الگوی مدیریت مشارکتی آب در دشت..... بر میزان بهره‌وری آب افزوده می‌شود.)
اهداف پروژه (اهداف اختصاصی) (Project Purpose)	نتایج یا پیامدهای مورد انتظار از اجرای پروژه در زمان پایان پروژه، یعنی اثرات و یا تغییرات مستقیم در گروه هدف یا جامعه مورد نظر. (نمونه: سیستم مدیریت مشارکتی آب جهت ترویج الگو دشت..... توسط سازماندهی می‌شود.)
خروجی‌ها / نتایج (Output)	دارائی (fortune) یا خدمات تولید شده توسط پروژه جهت نیل به اهداف پروژه. به عبارتی، در قبال اهداف پروژه که بیان‌کننده تغییرات مثبت صورت گرفته برای ذینفعان - که در وهله اول گروه هدف پروژه را در بر می‌گیرد- می‌باشد، خروجی‌ها اموری (matter, affair) است که توسط مجری پروژه تولید می‌شود. (نمونه: طرح مدیریت آب برای دشت..... توسط تهیه می‌گردد.)
فعالیت‌ها (Activities)	اقداماتی که جهت تولید یا بروز خروجی‌ها انجام می‌شود. (نمونه: انجام مطالعات پایه جهت تأیید وضع موجود، تشکیل گروه‌های آب بران در دشت.....)
فرضیات مهم (Important Assumption)	عوامل بیرونی که پروژه قادر به کنترل آن نیست اما به هر روی بر موفقیت یا شکست پروژه تأثیر گذار است. (نمونه: میزان برداشت آب از آب‌های زیر زمینی بدتر نشود.)
شاخص‌ها (Indicators)	ابزار اندازه‌گیری اهداف پروژه و نتایج فعالیت‌ها (نمونه: پایه‌گذاری واحد مناسب جهت مدیریت آب و بهره‌برداری و نگهداری در دشت.....)

با توجه به مطالب بالا و مطابق با جدول شماره ۲ (صفحه بعد)، پس از اینکه در قالب شورای معاونین، این روش‌شناسی، به تصویب رسید و بدین ترتیب درک مشترک بین دستگاه‌های اداری دست‌اندرکار نسبت به مضامین «مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی و الزامات آن» حاصل شد، کارگروه ملی توسعه مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی، با صدور ابلاغ و معرفی نماینده از سوی معاونین ذیربط در دو وزارتخانه جهادکشاورزی و نیرو، رسمیت پیدا می‌کند. با ابلاغ روش‌شناسی حاضر به سازمان‌های زیر مجموعه وزارتخانه‌های نیرو و جهادکشاورزی و رسمیت یافتن کارگروه ملی توسعه مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی نظم و نظام و سازمان کار در سطح ملی و استانی مشخص می‌شود.

۴-۴- سازمان انجام کار:

سازمان انجام کار توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی مطابق جدول زیر (جدول شماره ۲)

تعریف می‌شود:

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

جدول شماره (۲): سازمان انجام کار توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

نام سازمانی (ساختار)	اعضاء	وظایف
شورای معاونین وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی	- معاون امور آب و آبفا وزارت نیرو - معاون آب و خاک وزارت جهاد کشاورزی - معاون زراعت وزارت جهاد کشاورزی - مدیر عامل سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران	- تأیید اعضای کارگروه ملی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی - تصویب چارچوب و روش شناسی توسعه و پیاده سازی الگوی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی - حمایت و نظارت راهبردی اجرای پروژه‌های توسعه و پیاده سازی الگوی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی
کارگروه ملی پایداری و توسعه الگوی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی	- مدیرکل دفتر نظام‌های بهره‌برداری و حفاظت آب و وزارت نیرو - مدیرکل دفتر امور آب و خاک کشاورزی معاونت آب و خاک و صنایع وزارت جهاد کشاورزی - مدیرکل دفتر بهره‌برداری از تاسیسات انتقال و توزیع آب شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران - مدیرکل دفتر حفاظت و بهره‌برداری منابع آب و امور مشترکین شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران - مدیرکل دفتر نظام‌های بهره‌برداری سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران - نمایندگان شرکت آب منطقه‌ای و سازمان جهاد کشاورزی استان‌های هدف - نماینده اتحادیه تعاونی‌های تولید روستایی کشور - نماینده گروه فراتسهیلگران	- تهیه چارچوب و روش شناسی توسعه الگوی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی - نظارت عالی بر اجرای پروژه‌ها - ارائه پیشنهادات لازم به شورای معاونین جهت افزایش کیفیت و اثربخشی فعالیت‌های مربوطه - ارزیابی میان دوره ای و پایانی پروژه‌ها با استفاده از خدمات گروه ارزیاب
کارگروه استانی	- مدیرعامل شرکت آب منطقه‌ای استان - رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان - معاون حفاظت و بهره‌برداری شرکت آب منطقه‌ای استان - مدیر دفتر مشارکت‌های مردمی شرکت آب منطقه‌ای استان - مدیر آب و خاک و امور فنی مهندسی سازمان جهاد کشاورزی استان - مدیر سازمان تعاون روستایی استان - مشاوران و کارشناسان فنی پروژه‌ها - مدیر اجرایی پروژه‌ها - نماینده اتحادیه تعاونی‌های تولید روستایی استان	- ایجاد وحدت رویه - ایجاد هماهنگی‌های لازم جهت اجرای پروژه‌ها - راهبری و نظارت بر حسن انجام پروژه‌ها - پایش و ارزیابی مستمر پروژه‌ها
کارگروه شهرستانی	- افراد متناظر کارگروه استانی - دهدار و یا بخشدار - نماینده اتحادیه تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان - تسهیلگران پروژه‌ها	- این کارگروه متشکل از نمایندگان دست‌اندرکاران محلی، حسب مورد در محدوده اجرایی تشکیل و مستمرا وظیفه تسهیل شرایط اجرایی و همچنین پایش و ارزشیابی و اعمال بازخورد نتایج آن را به عهده دارد.
عوامل اجرایی پروژه‌ها	- مدیر پروژه - گروه فراتسهیلگران - مهندسين مشاور عملیاتی - کشاورزان	- مطالعه و اجرای پروژه‌ها (براساس فعالیت‌های پیش‌بینی شده برای مراحل برنامه ریزی مشارکتی و پیاده سازی الگو - گزارش و مستندسازی روندانجام پروژه‌ها

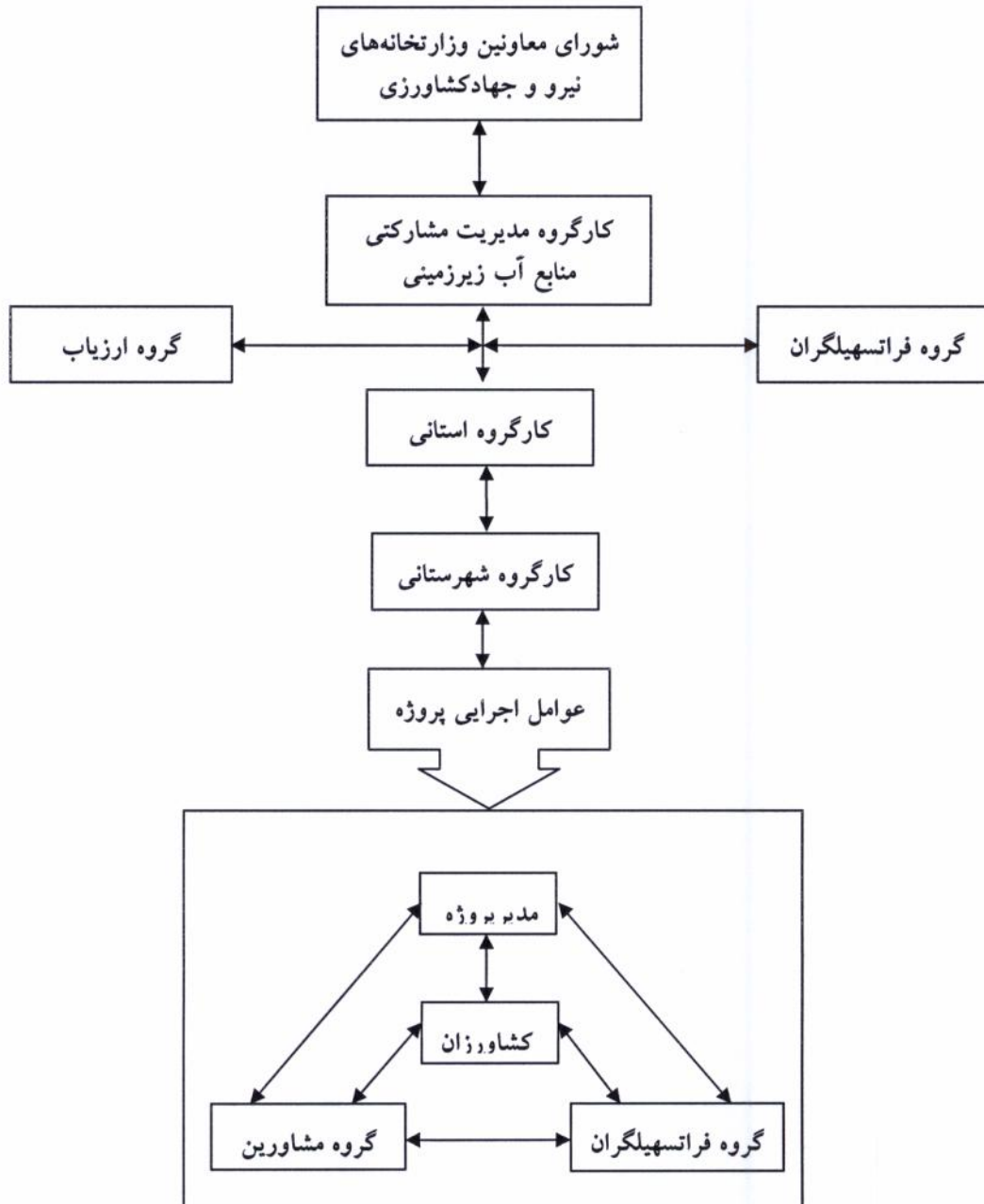

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

باتوجه به مطالب فوق، سازمان کار در نمودار زیر نشان داده شده است.

نمودار شماره (۲): نمودار سازمان کار

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

۴-۵- فعالیت‌ها و مراحل اجرا:

فعالیت‌ها، مراحل انجام و برنامه زمانی اجرای هر پروژه توسعه و پیاده‌سازی الگوی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی مطابق جدول زیر (جدول شماره ۳) است:

جدول شماره (۳) - فعالیت‌ها، مراحل و برنامه زمانی اجرای پروژه‌ها در مرحله برنامه‌ریزی مشارکتی

ردیف	عنوان عملیات	محدوده زمانی																
		سال اول				سال دوم				سال سوم								
		۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴					
۱	تشکیل کارگروه های استانی و شهرستانی	*																
۲	آموزش کارگروه استانی و شهرستانی	*																
۳	انتخاب مدیر اجرایی پروژه	*																
۴	مطالعات اجتماعی و بررسی و تکمیل اطلاعات پایه جهت آگاهی و تائید وضع موجود	*	*															
۵	شناسایی گروه ذینفع و برقراری ارتباط دو سویه با آنان جهت تحلیل موقعیت	*	*															
۶	برگزاری دوره های آموزشی مدیریت مشارکتی آب برای کشاورزان ذینفع (تبیین مبانی و مفاهیم، ضرورت ها و الزامات)	*	*															
۷	برگزاری کارگاههای مشارکتی برای تحلیل و تبیین: - مشکلات - اهداف کلی (باند مدت که زمینه های تحقق آن پس از اتمام پروژه فراهم میشود) - هدف اختصاصی پروژه (هدف مین مدت که طی اجرای پروژه محقق میشود) - نتایج و خروجی های مورد انتظار - فعالیت های مورد نیاز برای تحقق نتایج و خروجی های مورد انتظار و اهداف مورد نظر	*	*															
۸	تدوین جدول طرح پروژه (PDM) بر اساس یافته های کارگاههای مشارکتی ردیف بالا	*																
۹	بررسی و تصویب جدول طرح پروژه در کارگروه راهبری مربوط در هر استان	*																

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

جدول شماره (۴) - فعالیت ها، مراحل و برنامه زمانی اجرای پروژه ها در مرحله استقرار الگوی مدیریت مشارکتی آب (نظام بهره برداری بهبود یافته)

ردیف	عنوان عملیات	محدوده زمانی																
		سال اول				سال دوم				سال سوم								
		۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴					
۱	سازماندهی عوامل اجرایی پروژه در قالب کارگروه های فنی- عملیاتی	*																
۲	برگزاری کارگاه ها و دوره های آموزشی- توجیهی برای کارگروه های فنی- عملیاتی پروژه ها نسبت به PDM				*	*	*	*	*	*	*							
۳	تهیه برنامه عملیاتی (PO) بر اساس (PDM)				*	*	*	*	*	*	*							
۴	تهیه برنامه اقدام (Action plan) بر اساس برنامه عملیاتی (PO)				*	*	*	*	*	*	*							
۵	تهیه و اجرای طرح عملیاتی آبیاری صرفه جو محور				*	*	*	*	*	*	*							
۶	تهیه و اجرای طرح عملیاتی به زراعی، طرح حفاظت و بهره برداری از منابع آب زیرزمینی و ...)				*	*	*	*	*	*	*							
۷	تهیه و اجرای طرح عملیاتی حفاظت و بهره برداری از منابع آب زیرزمینی و ...)				*	*	*	*	*	*	*							
۸	اقدامات سازه ای مورد نیاز برای حفاظت و بهره برداری منابع آب در منطقه اجرا (از جمله: تجهیز و نصب ابزارهای پایش و کنترل بهره برداری، و ...)				*	*	*	*	*	*	*							
۹	ساماندهی و ایجاد گروه های آب بران				*	*	*	*	*	*	*							
۱۰	تشکیل واحد مدیریت (حفاظت و بهره برداری) منابع آب زیر زمینی زیر نظر تشکل کشاورزان ذینفع				*	*	*	*	*	*	*							
۱۱	ایجاد پایگاه داده ها (بانک اطلاعاتی GIS)				*	*	*	*	*	*	*							
۱۲	تدارک و ایجاد واحد مدیریت منابع آب زیرزمینی در محدوده هرتشکل رسمی و قانونمند موجود کشاورزان ذینفع				*	*	*	*	*	*	*							
۱۳	مستندسازی روند انجام پروژه ها				*	*												
۱۴	تهیه گزارش های مورد نیاز در طول انجام پروژه				*	*	*	*	*	*	*							
۱۵	تدوین کتابچه راهنمای فنی پروژه				*	*												
۱۶	برگزاری دوره های آموزشی برای ذینفعان سایر مناطق به منظور معرفی و اشاعه شیوه ها و فنون بکار گرفته شده و یافته های پروژه ها				*	*												
۱۷	ارزیابی میان دوره ای عملکرد پروژه					*												
۱۸	ارزیابی پایانی پروژه ها				*													

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

۴-۶- عوامل اجرایی پروژه‌ها

با توجه به تجربه و دانش بومی کشور در زمینه مدیریت مشارکتی آب، لازم است با استفاده از پتانسیل و تجربه ایجادشده در سطح کشور و با نظارت کارگروه ملی توسعه مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی، عوامل اجرایی پروژه‌ها در ۵ دشت منتخب کشور (دشت‌های هدف)، به روش زیر تجهیز و بکار گرفته شوند:

- مدیر پروژه: از سوی دستگاه اجرایی مربوطه، از میان مدیران دارای تجربه و دانش مرتبط، تعیین و بطور تمام وقت برای خدمت در پروژه تخصیص می‌یابد.

- گروه فراتسهیلگر: توسط کارفرما جهت راهبری، هدایت و پشتیبانی فنی پروژه‌ها (از نظر مضامین رهیافت مشارکت) به کار گرفته می‌شود.

- کارشناسان فنی: کارشناسان رشته‌های حفاظت و بهره‌برداری منابع آب زیرزمینی، زراعت، آبیاری، آب و خاک، ترویج و آموزش، علوم اجتماعی، توسعه روستایی به‌عنوان کارشناسان معین که توسط مشاور عملیاتی پروژه‌های بخش مشاوره‌ای کشور (مهندسين مشاور رسته آب و رسته کشاورزی)، تامین می‌شوند.

- گروه ارزیاب: اعضای گروه ارزیاب را کارگروه ملی تعیین می‌کند.

- مشاورین عملیاتی پروژه: مهندسين مشاورى که دارای شرایط اختصاصی مندرج در ذیل عنوان «معیارهای انتخاب مشاوران عملیاتی» همین گزارش آمده است.

۴-۷- شرح وظایف گروه فراتسهیلگران و مشاورین عملیاتی پروژه‌ها

اجرای هرکدام از پروژه‌ها در دشت‌های هدف، زیر نظر مدیر پروژه و با استفاده از خدمات مهندسين مشاور عملیاتی منتخب هر پروژه و با همکاری فنی فراتسهیلگران (ترجیحاً از سازمان جهاد کشاورزی استان گلستان) صورت می‌گیرد. فراتسهیلگران و مهندسين مشاور عملیاتی هر پروژه بصورت تضامنی و مشارکتی اجرای فعالیت‌های پیش‌بینی شده در (جداول شماره ۴ و ۵) شامل برنامه‌ریزی مشارکتی و استقرار الگو را برعهده دارند. در این رابطه خدمات اختصاصی (ویژه) گروه فراتسهیلگران به شرح زیر می‌باشد:

۱- هدایت فنی پروژه

۲- آموزش کارگروه‌های استانی و شهرستانی نسبت به مفاهیم مدیریت مشارکتی آب و شیوه‌ها و فنون فراتسهیلگری

۳- آموزش و تربیت تسهیلگران در جوامع محلی ذینفع

۴- آموزش و تدوین طرح‌های عملیاتی برای کارشناسان مهندسين مشاور عملیاتی

۵- راهبری، هدایت و پشتیبانی فنی کارشناسان مهندسين مشاور در اجرای طرح‌های عملیاتی

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

- ۶- آموزش و تربیت تسهیلگران در دستگاه های دولتی دست اندر کار
- ۷- آموزش و تربیت و بکارگیری فراتسهیلگران مقیم پروژه
- ۸- پشتیبانی فنی و مستمر تسهیلگران فعال در پروژه (از جوامع محلی، دستگاه های دولتی و همکاران مقیم)
- ۹- تدوین برنامه عملیاتی (PO) پروژه با همکاری و مشارکت کارشناسان مهندسی مشاور عملیاتی
- ۱۰- پشتیبانی کارشناسان مهندسی مشاور عملیاتی پروژه ها در تهیه برنامه های اقدام (Action Plan)
- ۱۱- نظارت بر حسن اجرای برنامه های اقدام (Action Plan)
- ۱۲- هدایت گروه های فنی - عملیاتی در انجام برنامه های مذکور از نظر مضامین رهیافت مشارکت

۴-۸- معیارهای انتخاب گروه فراتسهیلگران:

نظر به اینکه گروه فراتسهیلگران به عنوان رکن اصلی اجرای پروژه ها از نظر شیوه ها و فنون رهیافت مشارکت محسوب می شوند، حداقل دارای شرایط زیر باشند:

- ۱) دارای گواهینامه فراتسهیلگری از مراجع ذیصلاح
- ۲) دارای تجربه در اجرای پروژه های «توسعه و استقرار مدیریت مشارکتی آب»
- ۳) دارای قابلیت های فنی و تخصصی مرتبط با مدیریت منابع آب و امور کشاورزی
- ۴) کسب حدنصاب امتیازات لازم در ارزیابی های کیفی و کمی

۴-۹- معیارهای انتخاب مشاوران عملیاتی:

انتخاب مشاور عملیاتی بر اساس آئین نامه نحوه انتخاب و ارجاع کار به مشاور ذیصلاح موضوع «بند "ه" ماده ۲۹» قانون برگزاری مناقصات صورت می گیرد. لازم به ذکر است که با توجه به ماهیت پروژه، دارا بودن شرایط اختصاصی زیر در انتخاب مشاور ارجحیت دارد:

- دارا بودن رتبه آبیاری و زهکشی یا کشاورزی
- قابلیت تامین کارشناسان عملیاتی مقیم (آشنا به مدیریت مشارکتی آب) در رشته های مورد نیاز از جمله: حفاظت و بهره برداری منابع آب زیرزمینی، زراعت، آبیاری، آب و خاک، ترویج و آموزش، علوم اجتماعی، توسعه روستایی
- متعهد و پایبند به انجام فعالیت های پیش بینی شده در جدول طرح پروژه (PDM) مورد نظر با هدایت فنی گروه فراتسهیلگران از نظر مضامین رهیافت مشارکت
- تعریف و تشکیل کارگروه مدیریت مشارکتی آب در ساختار سازمانی خود
- کسب حد نصاب امتیازات لازم در ارزیابی های کیفی و کمی
- سابقه کاری مرتبط با موضوع

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

کنترل سند

۱- صدور سند

	☐ سند با ضوابط آیین نامه تولید، بهره برداری و بازنگری اسناد اداری مطابقت دارد.
	☐ نام و نام خانوادگی کنترل کننده: سمت:

۲- دریافت سند و کنترل های لازم

مهر و امضاء	نام سازمان:..... تاریخ دریافت سند:.....
	☐ سند از نظر شکلی (تعداد اوراق، خوانایی و...) کامل است.
	☐ سند در فرم های مربوطه ثبت گردید.
	☐ اسناد منسوخ و یا بی اعتبار مرتبط ابطال گردید.
	نام و نام خانوادگی کنترل کننده: سمت:.....

۳- بهره برداری

مهر و امضاء	نام واحد سازمانی:.....
	☐ دریافت سند
	☐ تاریخ:
	☐ خاتمه دوره اجرا
	☐ تاریخ:
نام و نام خانوادگی دریافت کننده: سمت:.....	

۴- ابطال سند

مهر و امضاء	این سند در تاریخ:..... به استناد.....
	☐ نام و نام خانوادگی ابطال کننده: سمت: ابطال گردید.

طرح احیاء تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی

شماره سند:
تاریخ صدور:
شماره تجدیدنظر:
تاریخ تجدیدنظر:

دستورالعمل توسعه و پیاده‌سازی مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی

تدوین کنندگان سند :

- ۱- آقای مهندس حقوقی - عضو هیئت مدیره جامعه مهندسان مشاور ایران
- ۲- آقای مهندس ابطحی - مدیرعامل اتحادیه مرکزی شرکت‌های تعاونی تولید روستایی کشور
- ۳- آقای مهندس زارع - مشاور وزیر جهاد کشاورزی و مجری طرح توسعه سامانه‌های نوین آبیاری
- ۴- آقای مهندس پرستار - مدیرکل دفتر امور آب و خاک وزارت جهاد کشاورزی
- ۵- آقای مهندس علیزاده - مدیرکل دفتر نظام‌های بهره‌برداری سازمان تعاون روستایی
- ۶- خانم بینا - کارشناس دفتر امور آب و خاک وزارت جهاد کشاورزی
- ۷- آقای مهندس جباری - رئیس گروه دفتر بهره‌برداری از تاسیسات انتقال و توزیع آب شرکت مدیریت منابع آب ایران
- ۸- آقای مهندس ریحانی - کارشناس دفتر حفاظت از منابع آب و امور مشترکین شرکت مدیریت منابع آب ایران
- ۹- خانم مهندس مهاجری - کارشناس دفتر بهره‌برداری از تاسیسات انتقال و توزیع آب شرکت مدیریت منابع آب ایران
- ۱۰- آقای مهندس پاک‌نیا - مشاور مدیرعامل و مدیر دفتر تجهیز منابع و مشارکت‌های مردمی شرکت آب منطقه‌ای آذربایجان شرقی
- ۱۱- آقای مهندس قزل - مدیر مرکز الگوی مدیریت مشارکتی در استان گلستان
- ۱۲- آقای دکتر براهیمی - مدیرعامل شرکت آبگستران میهن
- ۱۳- آقای مهندس مختاری - مدیر مسئول فصل‌نامه مدیریت آب
- ۱۴- آقای مهندس میبیدی - مدیرکل دفتر نظام‌های بهره‌برداری و حفاظت آب و آبفا - وزارت نیرو
- ۱۵- آقای مهندس فلاح رستگار - رئیس گروه نظام‌های نظارت بر خدمات شرکت‌های بهره‌برداری آب و آبفا - وزارت نیرو
- ۱۶- آقای رشیدی فرد - کارشناس دفتر استانداردهای فنی، مهندسی، اجتماعی، زیست‌محیطی آب و آبفا - وزارت نیرو
- ۱۷- آقای مهندس گردون‌پناه - کارشناس دفتر نظام‌های بهره‌برداری و حفاظت آب و آبفا - وزارت نیرو
- ۱۸- خانم شریفان - کارشناس دفتر نظام‌های بهره‌برداری و حفاظت آب و آبفا - وزارت نیرو